

ÖKAT OPINIONSSTÖD FÖR EU

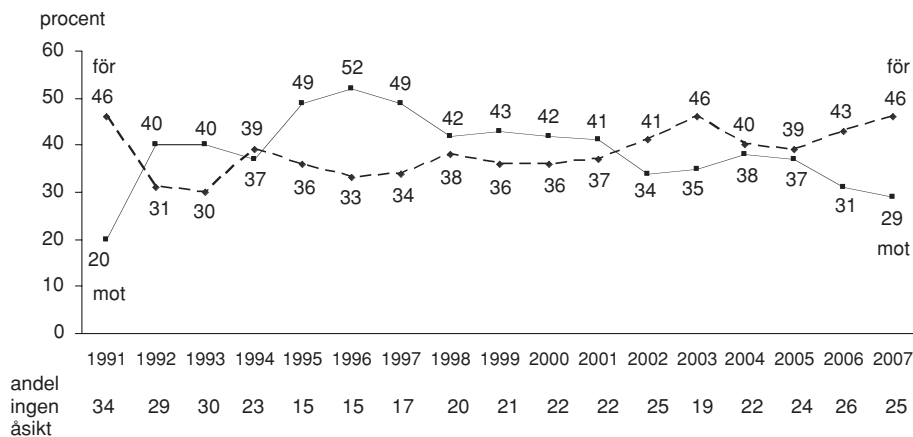
SÖREN HOLMBERG

Stödet för EU fortsätter att öka i den svenska opinionen. Tiden och måhända Sockså erfarenheten mal långsamt ned det svenska EU-motståndet. SOM-institutets långsiktiga opinionsstudier 2007 visar det starkaste stödet för det svenska medlemskapet som vi någonsin uppmätt. Bra nära en majoritet (46 procent) anger att de i huvudsak är för medlemskapet jämfört med endast 29 procent som är emot. Tjugofem procent har ingen åsikt. När EU-motståndet var som störst 1996 var siffrorna nästan omvända med 52 procent mot medlemskapet och 33 procent för. Omsvängningen har varit mycket påtaglig.¹ EU-motståndarna har tappat 23 procentenheter under de senaste elva åren. EU-anhängarna har vunnit större delen av detta tapp (plus 13 procentenheter), men andelen utan åsikt har också vuxit från 15 till 25 procent (plus 10 procentenheter). EU-frågan är idag inte en lika negativ och het stridsfråga som under 1990-talet. Positiva och neutrala sentiment visavi EU har långsamt vuxit i styrka (se figur 1).

SOM-institutet är inte ensamt om att ha registrerat den tydliga opinionsomsvängningen i EU-positiv riktning under senare år. Samma positiva EU-vind återfinns till exempel också i Eurobarometerns och SCB/PSU:s mätningar. I Eurobarometermätningen senhösten 2007 slog stödet för EU ett svenskt rekord med hela 55 procent som angav att medlemskapet var en ”god sak” I motsvarande mätning 1996 var resultatet endast 27 procent.

Den positiva EU-vinden i Sverige innebär att svenska folket inte längre tillhör de mest EU-kritiska. Vi har lämnat bottenplatserna, men vi har dock fortfarande långt kvar till den övre halvan när det gäller EU-positivism. I mätningen hösten 2007 intar Sverige plats 17 när det gäller det allmänna stödet till EU (=andel som tycker medlemskapet är en god sak). Vi ligger före länder som Finland och Österrike, som kom med i EU samtidigt som Sverige, och naturligtvis före Storbritannien som ligger i botten med endast ett 34-procentigt EU-stöd. Men samtidigt ligger vi långt efter Danmark som har resultatet 69 procents stöd och efter Holland och Luxemburg i toppen med ett EU-stöd kring 80 procent.

När det gäller den mer krassa nyttobedömningen av EU-medlemskapet ligger Sverige något lägre ned på EU-ländernas rangordningslista. I mätningen hösten 2007 var det 48 procent bland svenskarna som uppgav att Sverige haft nytta av medlemskapet (”benefited from being a member”) vilket gav rangplats 22 inom EU. Motsvarande resultat är klart mer positivt i Danmark med 78 procent som uppfattar EU-medlemskapet som nyttigt, men också i Finland med 51 procent och självklart i Irland på plats ett med 87 procent. I Storbritannien som ånyo intar bottenplatsen är andelen som ser nytta i EU-medlemskapet endast 37 procent.

Figur 1 För eller emot det svenska medlemskapet i EU (procent)

Kommentar: Resultaten bygger på SOM-data. Enkätfrågan lyder: "Vilken är Din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?" med svarsalternativen: "I huvudsak för det svenska medlemskapet i EU; I huvudsak emot det svenska medlemskapet i EU; Har ingen bestämd åsikt i frågan." Procenten har beräknats bland personer som besvarat enkätfrågan.

Det är viktigt att lägga märke till att de mått vi hittills talat om är grova och närmast mäter ett allmänt stämningläge – för eller emot, en god sak eller en dålig.² Det är inte fråga om några konkreta skarpa lägen, till exempel om Sverige skall lämna EU eller inte. När vi ställer frågor av det slaget blir stödet för EU starkare. I alla de mätningar som gjorts kring utträdesfrågan i Valundersökningarna, i SVT:s Vallokalsundersökningar och i SOM sedan folkomröstningen 1994 har "lämna EU-ståndpunkten" alltid varit i minoritet (Hernborn m fl 2006). Och det gäller också mycket tydligt år 2007. Påståendet att "Sverige bör utträda ur EU" tyckte endast 25 procent var ett bra förslag 2007 mot hela 49 procent som tyckte det var ett dåligt förslag. Den tveksamma varken eller-andelen var 26 procent. Jämfört med 2006 har andelen som vill lämna EU minskat med två procentenheter från 27 procent till 25. I mätningen 2006 var andelen som *inte* ville lämna EU 49 procent, precis som 2007.

Andelen svenskar som angett att de vill att Sverige utträder ur EU har varit som högst 40–41 procent i valundersökningarna i samband med EUP-valet 1995 och riksdagsvalet 1998. Om vi jämför den andelen med dagens 25 procent ser vi tydligt att motståndet mot EU även minskat högst påtagligt när vi mäter det via kravet på ett utträde.

EU är alltså – oavsett hur vi mäter – mer populärt och accepterat idag än för tio-femton år sedan. Den sociala inlärningsteorin fungerar på fallet Sverige (Wessels 1995). Uppskattningen av EU tilltar med ett ökat umgänge. Det såg länge ut som det inte var så, men sedan millennieskiftet har uppskattningen tagit fart. Vi har börjat gilla läget.

Tabell 1 Svenska folkets åsikter om att lämna eller inte lämna EU (procent)**Påstående:** ”Sverige bör utträda ur EU”

	bra förslag	varken eller	dåligt förslag	summa procent	antal personer	andel bra minus andel dålig
samtliga	25	26	49	100	1 566	-24
kvinnor	28	30	42	100	821	-14
män	22	21	57	100	745	-35
15 – 29	20	33	47	100	262	-27
30 – 49	28	24	48	100	506	-20
50 – 64	26	23	51	100	459	-25
65 – 85	25	26	49	100	339	-24
lågutbildad	34	33	33	100	333	+1
medellåg	26	30	44	100	523	-18
medelhög	23	22	55	100	323	-32
högutbildad	19	16	65	100	370	-46
arbetarhem	36	33	31	100	617	+5
tjänstemannahem	16	23	61	100	402	-45
högre tj-mannahem	15	12	73	100	257	-58
företagarhem	19	19	62	100	135	-43
jordbrukarhem	36	25	39	100	44	-3
landsbygd	34	27	39	100	241	-5
tätort	29	29	42	100	329	-13
stad	23	26	51	100	754	-28
storstad	17	18	65	100	223	-48
klart vänster	42	25	33	100	141	+9
något vänster	29	25	46	100	370	-17
varken eller	26	36	38	100	491	-12
något höger	16	20	64	100	380	-48
klart höger	18	12	70	100	149	-52
v	44	21	35	100	72	+9
s	28	33	39	100	570	-11
mp	26	30	44	100	122	-18
c	25	24	51	100	84	-26
fp	17	19	64	100	133	-47
kd	24	32	44	100	66	-20
m	10	15	75	100	323	-65
sd	72	10	18	100	40	+54

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-studien 2007. Observera att svaret ”bra förslag” innebär utträde ur EU medan svaret ”dåligt förslag” innebär motstånd mot ett utträde ur EU.

Det klart ökade stödet för EU innebär dock inte att de gamla åsiktsskillnaderna mellan olika sociala och politiska grupper suddats ut. I de flesta fall är det inte så. De gamla skillnaderna består. Och i många fall är åsiktsdifferenserna lika stora som i folkomröstningen 1994. Opinionsvinden i EU-positiv riktning har ofta varit ungefär lika stark i olika grupper vilket lett till att gamla åsiktsklyftor finns kvar om än på en mer EU-vänlig nivå. Resultaten i tabell 1 visar hur olika sociala och politiska grupper tog ställning till förslaget att Sverige bör utträda ur EU.

Mönstret är i de flesta avseenden mycket välkänt (Gilljam och Holmberg 1996). Mest positiva till att Sverige förblir EU-medlem är män, äldre medelålders personer, högre tjänstemän, företagare och storstadsbor. Politiskt är EU-stödet starkast bland m- och fp-sympatisörer och bland personer som klassificerar sig själva som klart till höger ideologiskt.

Mest stöd för att Sverige lämnar EU återfinns bland kvinnor, bland yngre medelålders, bland lågutbildade, bland arbetare och bland landsbygdsbor. Politiskt har "lämna EU" mest stöd bland sympatisörer till sverigedemokraterna och därefter bland v-sympatisörer. Ideologiskt finns mest stöd för att gå ut ur EU längst ut till vänster.

Resultatet för miljöpartiets sympatisörer är värt extra uppmärksamhet. För första gången i SOM:s mätthistoria är det en övervikt bland mp:s sympatisörer som *inte* vill att Sverige lämnar EU (44 procent). Andelen mp-sympatisörer som vill att Sverige går ut ur EU är bara 26 procent. Maria Wetterstrands åsikt att miljöpartiet inte skall fortsätta att kräva ett svenskt utträde ur EU har alltså ett flertalsstöd bland partiets anhängare. Wetterstrand och en övervikt av mp:s sympatisörer har bytt åsikt tillsammans.

Ser vi på åsiktsförändringarna mer generellt sedan folkomröstningen 1994 har de flesta sociala grupper blivit mer EU-positiva i ungefär samma utsträckning. Det gäller för kvinnor och män, för olika åldersgrupper mellan 30 till 65 år, för olika utbildningsgrupper utöver de allra mest lågutbildade, för olika yrkesgrupper förutom den lilla gruppen jordbrukare och för människor boende på landet eller i storstaden. Bland de sociala grupper som uppvisar ett något avvikande förändringsmönster märks främst de unga på den positiva sidan. De uppvisar den starkaste positiva EU-vinden åtminstone mätt utifrån resultaten 2007. Yngre svenskar har blivit klart mer positiva till EU än genomsnittet sedan 1994. Då var de den åldersgrupp som var klart mest negativ till ett svenskt EU-medlemskap. Andra sociala grupper som uppvisar en något avvikande EU-vind är lågutbildade, äldre och jordbrukare som alla blivit mer EU-vänliga i långsammare takt än övriga befolkningen. I jordbrukarnas fall kan det till och med vara fråga om ett svagt ökande motstånd. Antalet undersökningsspersoner är dock så begränsat när det gäller jordbrukare att det är svårt att säkerställa en tillförlitlig opinionstrend.

Partipolitiskt har opinionsvindarna blåst mer olika. Om vi jämför med hur olika partiväljare röstade 1994 är det framförallt inom dåtidens stora motståndarpartier som förändringsvinden varit starkast. De största förskjutningarna i EU-positiv

riktning (mätt som andelen ja-röster 1994 jämfört med andelen negativ till ett EU-utträde 2007) återfinns bland sympatisörer till vänsterpartiet och miljöpartiet.³ I miljöpartiets fall har en klar nej-majoritet 1994 förvandlats till en ja-majoritet 2007 (+51 procentenheter i EU-positiv riktning). När det gäller vänsterpartiet har en ännu tydligare nej-majoritet 1994 förbytts i ett bra nära oavgjort läge mellan ja eller nej till EU 2007 (+35 procentenheter). Stora förändringar i EU-positiv riktning kan också noteras för sympatisörer till centerpartiet (+24) och kristdemokraterna (+21). I båda fallen har nej-majoriteter från 1994 förvandlats till ja-majoriteter.

När det gäller övriga partier har opinionsförändringarna varit klart mindre. I socialdemokraternas fall har en svag ja-övertikt från 1994 förstärkts något men inte särskilt mycket (+6 procentenheter). Folkpartiets och moderaternas sympatisörer var mycket EU-positiva redan 1994 och har så förblivit utan några större förändringar. Resultaten visar på stabila opinioner med förändringsvärdet -1 för folkpartiets anhängare och +2 för moderaternas.

Huvudresultatet är att en positiv EU-vind fortsätter att blåsa i Sverige och att den i lika mån omfattar de flesta sociala grupper. Politiskt har tidigare EU-negativa partiväljare bytt åsikt mest och blivit mer accepterande visavi EU. Mest påtagligt märks det bland miljöpartiets sympatisörer.

Bedömningar av EU-medlemskapets konsekvenser

Frågan är vad som kan ligga bakom de senaste årens positiva EU-vind i Sverige. Om vi inte nöjer oss med allmänna resonemang om att tiden läker alla sår. Eller att så småningom lär vi oss acceptera eller till och med gilla läget. Ja då måste vi leta efter mer substantiella förklaringar. Gärna "nära" förklaringar som är fotade i människors medvetande av typen hur EU uppfattas på olika områden. Förklaringarna blir då rationalistiskt förankrade i den meningen att människors bedömningar på olika områden kopplas till den generella EU-attityden. I SOM-undersökningarna har vi tillgång till data som möjliggör en dylik analys. Vi har sedan slutet av 1990-talet frågat svarspersonerna om Sveriges EU-medlemskap inneburit förbättringar eller försämringar på ett femtontal olika samhällsområden. Materialet gör det möjligt att systematiskt över tid följa hur svenska folket har bedömt konsekvenserna av EU-medlemskapet på många centrala samhällsområden. Och de olika bedömningarna kan relateras till EU-opinionens förändring. Uttryckt med samhällsvetenskaplig jargon innebär det att vi kan studera sambandet mellan människors *performance*-bedömningar och deras allmänna EU-attityder. Vilka konsekvensbedömningar har förändrats mest och vilka är starkast kopplade till åsikterna om EU? Resultaten av mätningen 2007 och tidserierna tillbaka till 1997 redovisas i tabellerna 2-4.

Vi börjar med att se på inom vilka samhällsområden EU får bäst betyg, det vill säga områden där många människor tycker att EU-medlemskapet inneburit förbättringar för Sverige och få människor uppfattar att medlemskapet lett till försäm-

ringar. Om vi slår samman resultaten för 2006 och 2007 får vi följande fem rangordnade områden där EU-medlemskapet bedöms mest positivt: Möjligheten att påverka EU, Högre utbildningen/forskningen, Livsmedelspriserna, Företagens villkor och Miljön. Ytterligare fyra områden bedömdes mer positivt än negativt, men med en mindre positiv övervikt. De områdena är Militära säkerheten, Jämställdheten, Sysselsättningen och Ekonomin.

För en minoritet av de studerade områdena bedöms konsekvenserna av EU-medlemskapet hittills ha varit övervägande negativa. De sex samhällsområden det gäller är – rangordnade från mest till minst negativa konsekvenser: Nationella självständigheten, Invandrare och flyktingar, Alkoholpolitiken, Jordbruket, Sociala tryggheten och Brottsbekämpningen.

Tabell 2 Åsikt om EU-medlemskapets konsekvenser inom olika samhällsområden 2007 (procent och konsekvensbalans)

Fråga: ”Vad anser du att medlemskapet i EU hittills inneburit för Sverige inom följande områden?”

	Stor förbättring	Viss förbättring	Varken förbättring eller försämring	Viss försämring	Stor försämring	Ingen uppfattning	Summa procent	Konsekvensbalans	Antal svar
Möjligheten att påverka utvecklingen i EU	4	30	32	8	7	19	100	+19	1 565
Högre utbildning/forskning	2	18	46	3	1	30	100	+16	1 550
Sysselsättningen	1	23	46	8	2	20	100	+14	1 556
Den militära säkerheten	3	21	44	7	3	22	100	+14	1 562
Miljön	2	21	47	10	2	18	100	+11	1 573
Prisnivån på livsmedel	2	25	34	17	4	18	100	+6	1 567
Jämställdheten	1	12	59	7	1	20	100	+5	1 562
Ekonomin	2	21	40	14	5	18	100	+4	1 559
Den sociala tryggheten	1	7	55	13	4	20	100	-9	1 564
Alkoholpolitiken	1	15	39	16	11	18	100	-11	1 567
Invandrare och flyktingar	1	6	47	14	9	23	100	-16	1 565
Den nationella självständigheten	1	4	34	27	15	19	100	-37	1 565

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-studien 2007. Samtliga personer som har besvarat intervjufrågorna ingår i procentbasen. Konsekvensbalansen anger andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss förbättring minus andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss försämring inom respektive område.

Tabell 3 Andel som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss förbättring inom olika områden 1997–2007 (procent)

Fråga: ”Vad anser du att medlemskapet i EU hittills inneburit för Sverige inom följande områden?”

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Prisnivån på livsmedel	35	36	34	30	24	19	20	-	41	35	27
Högre utbildning/forskning	-	28	26	25	23	22	-	-	23	22	20
Möjligheten att påverka i EU	34	31	30	29	26	29	-	-	-	-	34
Sysselsättningen	10	12	15	19	14	13	12	-	9	12	24
Företagens villkor*	43	32	28	34	23	25	23	-	20	22	-
Den militära säkerheten	20	18	16	20	21	23	19	-	-	-	24
Miljön	12	10	11	12	13	12	17	-	18	19	23
Jämställdheten	6	5	7	6	6	5	-	-	-	-	13
Brottsbekämpningen	7	10	8	8	13	18	14	-	16	18	-
Ekonomi	16	15	19	21	15	13	17	-	17	20	23
Sociala tryggheten	3	3	4	3	4	4	-	-	-	-	8
Alkoholpolitiken	-	-	-	-	-	-	-	-	19	17	16
Jordbruket	27	16	12	16	16	21	24	-	19	20	-
Invandrare och flyktingar	-	-	6	6	6	5	-	-	7	8	7
Den nationella självständigheten	3	2	3	2	3	3	-	-	-	-	5

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-undersökningarna. Samtliga personer som besvarat frågorna (inklusive svaret ”ingen uppfattning”) ingår i procentbasen. Året 1997 innehöll enkätfrågan inget explicit ingen uppfattning-alternativ. * Frågan gällde företagens konkurrensmöjligheter 1997–2002.

Tabell 4 Åsikt om EU-medlemskapets konsekvenser inom olika områden 1997–2007 (konsekvensbalans)

Fråga: ”Vad anser du att medlemskapet i EU hittills inneburit för Sverige inom följande områden?”

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Prisnivån på livsmedel	10	16	15	12	1	-8	-2	-	25	21	6
Högre utbildning/forskning	-	23	21	22	19	16	-	-	17	18	16
Möjligheten att påverka i EU	11	6	9	4	4	9	-	-	-	-	19
Sysselsättningen	-19	-15	-2	7	-3	-4	-6	-	-21	-8	14
Företagens villkor*	32	20	17	26	9	13	13	-	6	12	-
Den militära säkerheten	10	7	0	6	6	11	6	-	-	-	14
Miljön	-14	-11	-10	-8	-6	-5	2	-	1	3	14
Jämställdheten	-9	-8	-3	-5	-7	-6	-	-	-	-	5
Brottsbekämpningen	-35	-22	-23	-20	-14	-5	-13	-	-8	-2	-
Ekonomi	-20	-19	-8	-4	-15	-16	-9	-	-14	-3	4
Sociala tryggheten	-28	-19	-16	-19	-15	-15	-	-	-	-	-9
Alkoholpolitiken	-	-	-	-	-	-	-	-	-16	-10	-11
Jordbruket	-9	-26	-32	-29	-19	-8	-4	-	-17	-10	-
Invandrare och flyktingar	-	-	-9	-12	-18	-22	-	-	-22	-18	-16
Den nationella självständigheten	-49	-48	-46	-49	-44	-41	-	-	-	-	-37

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-undersökningarna. Samtliga personer som har besvarat intervjufrågorna (ca: 1 550–1 700 genom åren) ingår i procentbasen. Konsekvensbalansen anger andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss förbättring minus andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss försämring inom respektive område. Året 1997 innehöll enkätfrågan inget explicit ingen uppfattning-alternativ. * Frågan gällde företagens konkurrensmöjligheter 1997–2002

Men det mest relevanta att undersöka är att se hur konsekvensbedömningarna har förändrats. Vilka områden bedöms mer positivt idag jämfört med tidigare? Eller mer konkret uttryckt vilka konsekvensbedömningar har blivit mer positiva samtidigt som EU-opinionen också blivit mer positiv? Orsak och verkan kan naturligtvis som alltid diskuteras (den allmänna EU-attityden kan färga av sig på bedömningarna), men de områden som förändrats mest i positiv riktning är våra huvudmisstänkta när det gäller vilka policybedömningar som kan ligga bakom de senaste årens positiva EU-vind i Sverige. Vi jämför med läget för fem år sedan, det vill säga med de bedömningar som gjordes 2001/2002.

Förändringsanalysen visar mycket tydligt att det främst är tre områden där konsekvenserna av EU-medlemskapet bedöms klart mer positivt 2006/2007 än för fem år sedan. De områdena är Livsmedelspriserna, Ekonomin och Miljön. Här har de positiva bedömningarna (konsekvensbalansen) i genomsnitt förstärkts i positiv riktning med mellan +18 till +15 enheter. Många andra policyområden får också en mer uppskattande bedömning idag än tidigare. Det gäller i själva verket hela fjorton av våra femton studerade områden; bland dem även sådana tidigare oftast negativt bedömda områden som Sysselsättningen (+7) och Jämställdheten (+12).⁴ Men i många fall är det bara fråga om några få procentenheters förändring och alltså inte statistiskt säkerställt. Det enda område där vi kan notera en viss minskning av den positiva konsekvensbalansen är för Högre utbildning/forskning (-1 enhet). EU-medlemskapets konsekvenser för svensk högre utbildning och forskning bedöms något mindre positivt idag än för fem år sedan.

De områden som, förutom Högre utbildning/forskning, uppvisar de minsta bedömningsförändringarna i positiv riktning är Företagens villkor (+1), Invandrare och flyktingar (+3) och Jordbruket (+4). De i huvudsak stabila konsekvensbedömningarna inom dessa områden tror vi inte har spelat någon huvudroll när det gäller att förstå varför den svenska EU-opinionen blivit mer positiv under senare år. De kan avföras från listan över misstänkta.

Det är istället de mer dramatiska och för EU positiva förändringarna i bedömningarna av ekonomin (inkl livsmedelspriserna) och miljön som är våra huvudmisstänkta som orsaksfaktorer bakom det ökade stödet för Europeiska unionen. EU-opinionen i Sverige har blivit mer vänligt inställd därför att den övernationella miljöproblematiken (inklusive klimatfrågan) kommit alltmer i fokus, därför att EU-medlemskapet har fått en del av förtjänsten för att den svenska ekonomin gått mycket bra under senare år och därför att livsmedelspriserna långsiktigt sjunkit något. Kärnan i analysen är att det är de ekonomiska konsekvensbedömningarna som är mest centrala. Det är där de största bedömningsförändringarna i positiv riktning har skett. *Homo Economicus* är verksam även i EU-sammanhang.

En slutsats av det slaget styrks ytterligare när vi ser på hur olika konsekvensbedömningar är relaterade till människors åsikter om EU-medlemskapet. Det visar sig att det främst är de ekonomiska bedömningarna som är starkt kopplade till EU-åsikterna. Korrelationen (r) mellan EU-åsikt och bedömningen av ekonomins ut-

veckling var den högsta i undersökningen med värdet .57 år 2006 och .56 år 2007. Andra ekonomirelaterade områden uppvisar också höga korrelationer med EU-attityden, sysselsättningen till exempel med r-värden kring .45 (2:a plats 2006, 3:e plats 2007) och livsmedelspriserna med korrelationer mellan .33 till .38 (3:e plats 2006, men bara en 8:e plats 2007).

De konsekvensbedömningar som uppvisar de svagaste sambanden med EU-åsikterna återfinns alla utanför den ekonomiska sfären. De bedömningarna gäller alkoholpolitiken med korrelationer kring .21 till .25 (sista plats båda åren), högre utbildning/forskning med r-värden omkring .28 till .29 (näst sist 2006, tredje från slutet 2007) och jämställdhet med en korrelation på .28 år 2007 (näst sist).

Om vår tes om ekonomibedömningarnas centrala roll är riktig skall det bli intressant att se hur motståndskraftig EU-opinionen är när ekonomin eventuellt viker nedåt under 2008 och 2009. Om EU har fått en del av äran för det ekonomiska uppsvinget under senare år kan EU också drabbas av en eventuell ekonomisk lågkonjunktur och få bära en del av skulden för en nedgång. Skall vi tro sentida ekonomisk-politisk forskning kan det vara ett möjligt scenario. Människor är mer benägna att bestraffa sittande regeringar i dåliga tider än att belöna dem i goda tider (Oscarsson och Holmberg 2008). Om den goda ekonomin mattas kan den positiva EU-vinden mojna under de närmaste åren. Under förutsättning naturligtvis att "EU-regeringen" får bära en del av hundhuvudet för den ekonomiska nedgången.

Men allt blåser inte EU:s väg

EU-dimensionen i svensk opinion omfattar inte enbart den numera gamla frågan om medlemskapet, även om den fortfarande är dominerande. Dimensionen omspänner idag flera olika frågor, som dock i många fall har att göra med graden av integration och överstatlighet inom EU. Exempel på frågor av detta slag är EU:s utvidgning, euron, försvarssamarbetet och det nya grundfördraget. Alla dessa nya frågor kan naturligtvis potentiellt påverka opinionsläget vad gäller den allmänna EU-attityden. Förändringar i åsiktsläget i någon delfråga kan påverka den allmänna EU-åsikten. Under förutsättning naturligtvis att påverkan går från åsikten i delfrågan till den allmänna attityden. I många fall kan vi dock anta att orsakspilen har motsatt riktning – att den allmänna EU-inställningen färgar av sig på hur man bedömer de olika delfrågorna. I realiteten kan vi utgå ifrån att båda processerna verkar – helheten påverkar delen och delen påverkar helheten.

Vad vi dock vet med säkerhet är att alla de olika EU-frågorna hänger starkt ihop åsiktsmässigt. Korrelationerna dem emellan befinner sig i genomsnitt kring .57 i de senaste SOM-studierna (snitt korrelation mellan sex olika EU-frågor). Sambandet mellan åsikten om euron och ett eventuellt utträde ur EU är exempelvis .54. Motsvarande korrelation mellan inställningen till ett svenskt deltagande i försvarssamarbetet inom EU och frågan om att lämna EU är .42. Den nära kopplingen gör att opinionsförändringar i eurofrågan respektive frågan om försvarssamarbetet kan

spela en roll för inställningen till den mer övergripande frågan om det svenska medlemskapet i unionen.

Frågan är alltså om åsiktsläget och opinionsförändringar när det gäller sådana mer konkreta EU-frågor som införande av euron, försvarssamarbetet inom EU och godkännande av det nya grundfördraget kan ha bidragit till de senaste årens positiva EU-vind i Sverige. Det enkla svaret på frågan är i alla tre fallen troligen inte. Den positiva EU-vinden har med all sannolikhet inte underblåsts av människors åsikter och opinionsförändringar när det gäller euron, försvarssamarbetet eller grundfördraget. Om något har tvärtom åsikterna i dessa frågor bromsat den positiva EU-vinden.

I fallet med ett införande av euron har opinionen sedan folkomröstningen 2003 i huvudsak varit stabil med en övervikt för ett nej (Oscarsson och Holmberg 2004). Den opinionsförskjutning som eventuellt kan noteras är snarast i negativ riktning – nej-opinionen har stärkts. I SOM-undersökningarna sedan 2004 har andelen personer som tycker att ett införande av euron i Sverige är ett bra förslag varierat från 31 procent 2004, över 29 respektive 34 procent 2005 och 2006, till 29 procent 2007. Andelen som anser att ett införande av euron är ett dåligt förslag har hela tiden omfattat klart fler personer, 44 procent 2004, 43 procent 2005, 45 procent 2006 och 51 procent 2007.⁵ Nej-sidan vann folkomröstningen 2003 därför att svensk ekonomi gick bättre än ekonomin i de flesta euro-länder (Oscarsson och Holmberg 2004). Så länge det läget i huvudsak gäller lär inte den svenska skepticismen mot euron förändras. Ånyo ser vi att *Homo Economicus* är verksam.

När det gäller Sveriges medverkan i försvarssamarbetet inom EU är opinionsläget helt annorlunda. Här har vi en klar positiv opinionsövervikt för ett svenskt deltagande. Men övervikten har försvagats under senare år (Holmberg och Lindahl 2007). Resultaten i tabell 5 visar på en svag nedgång i stödet för att Sverige skall delta i EU:s försvarssamarbete från 43 procent 2005, över 40 procent 2006 till 37 procent 2007.

Tabell 5 *Inställning till förslaget att Sverige bör delta i försvarssamarbetet inom EU 2005 – 2007 (procent)*

Påstående: "Sverige bör delta i försvarssamarbetet inom EU"

år	bra förslag	varken eller	dåligt förslag	summa procent	andel bra minus andel dålig opinionsbalans
2005	43	35	22	100	+21
2006	40	36	24	100	+16
2007	37	39	24	100	+13

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-studierna.

Tabell 6 För eller emot att Sverige godkänner EU:s nya grundfördrag (procent)*Påstående: "Sverige bör godkänna EU:s nya grundfördrag"*

	bra förslag	varken eller	dåligt förslag	ingen upp- fattning	summa procent	antal personer	andel bra minus andel dålig
samtliga	15	27	15	43	100	1 571	±0
kvinna	10	27	14	49	100	823	-4
man	22	26	16	36	100	748	+6
15 – 29	9	27	12	52	100	261	-3
16 – 49	14	27	17	42	110	507	-3
50 – 64	15	30	16	39	100	537	-1
65 – 85	22	23	14	41	100	346	+6
lågutbildad	10	30	14	46	100	341	-4
medellåg	9	29	14	48	100	523	-4
medelhög	17	32	16	35	100	322	+1
högutbildad	27	16	18	39	100	367	+9
arbetarhem	7	33	14	46	100	621	-7
tjänstemannahem	18	23	15	44	100	402	+3
högre tj-mannahem	31	15	17	37	100	255	+14
företagarhem	15	31	14	40	100	133	+1
jordbrukarhem	13	27	20	40	100	45	-7
landsbygd	10	27	16	47	100	240	-6
tätort	15	30	13	42	100	336	+2
stad	15	26	14	45	100	754	+1
storstad	23	24	19	35	100	225	+4
klart vänster	13	28	19	40	100	143	-6
något vänster	11	25	20	44	100	373	-9
varken eller	11	33	13	43	100	496	-2
något höger	21	23	12	44	100	377	+9
klart höger	29	21	11	39	100	146	+18
v	8	22	23	47	100	73	-15
s	13	32	12	43	100	577	+1
mp	10	22	27	41	100	124	-17
c	14	24	16	46	100	82	-2
fp	28	19	10	43	100	134	+18
kd	14	23	22	41	100	65	-6
m	24	25	8	43	100	320	+16
sd	2	19	37	42	100	43	-35
EU-positiv	35	22	6	37	100	570	+29
varken eller	7	39	8	46	100	460	-1
EU-negativ	2	22	36	40	100	438	-34

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-studierna. EU-frågan om positiv eller negativ inställning lyder: "Allmänt sett, vilken är Din inställning till EU?" med svarsalternativen "mycket positiv, ganska positiv, varken positiv eller negativ, ganska negativ, mycket negativ."

En motsvarande svag opinionsnedgång återfinns också på ett annat område som involverar ett internationellt försvarssamarbete. Det gäller ett eventuellt svenskt medlemskap i NATO. Här har också stödet minskat under senare år från 22 procent som ville ha ett svenskt medlemskap 2005 till 19 procent 2007 (Bjereld 2008).

En trolig tolkning av varför stödet för ett svenskt engagemang i båda fallen försvagats något är krigen i Irak och Afghanistan.⁶ De drar ut på tiden och har inte varit odelat framgångsrika för att uttrycka sig försiktigt.

Det försvagade stödet för att Sverige skall delta i EU:s försvarssamarbete är alltså knappast något som kan ligga bakom det allmänt ökande stödet för EU.

En liknande slutsats kan man förmodligen också dra när det gäller frågan om ett svenskt godkännande av EU:s grundfördrag. Här har vi inte tillgång till någon mätning över tid. Vi har endast mätt frågan i SOM-studien 2007. Men frånvaron av en tydlig åsiktsbild och det faktum att de allra flest svenskar inte har någon klar uppfattning i frågan gör att det är högst osannolikt att fördragsfrågan ännu hunnit sätta några avtryck i den allmänna EU-opinionen. Resultaten i tabell 6 visar att 70 procent av svarspersonerna inte tagit ställning för eller emot och att den minoritet som har en åsikt är jämnt fördelad mellan dem som är positiva respektive negativa till att Sverige godkänner grundfördraget.

Den minoritet som tagit ställning i frågan uppvisar dock välkända åsiktsmönster i olika sociala och politiska grupper. Attitydskillnaderna är i de flesta fall mycket små, men alltså inte överraskande givet att fördragsfrågan hör hemma på EU-dimensionen.⁷ Mest positiva till att Sverige godkänner grundfördraget är män, de äldsta, högutbildade, högre tjänstemän, storstadsbor, personer klart till höger ideologiskt och sympatisörer till folkpartiet och moderaterna. Mest negativa till ett svenskt godkännande är kvinnor, yngre, lågutbildade, arbetare och jordbrukare, landsbygdsbor, personer ideologiskt till vänster och sympatisörer till sverigedemokraterna respektive till vänsterpartiet och miljöpartiet.

Fördragsfrågans åsiktsmönster visar att den är en klassisk EU-fråga, men än så länge högst sovande eftersom endast en liten minoritet tagit ställning. Om riksdagen hösten 2008 godkänner fördraget är väl sannolikheten stor att frågan somnar in för evigt och försvinner från dagordningen. Och därmed kommer den inte heller i framtiden att spela någon större roll för hur den allmänna EU-opinionen utvecklas.

Allt fler svenskar går mentalt med i EU

Sverige som nation gick med i EU vid årsskiftet 1995. En majoritet av svenska folket har dock ännu inte mentalt anslutit sig till unionen. Men sedan början på 2000-talet är det fler svenskar som är positiva till medlemskapet än som är negativa. Och i SOMs mätning hösten 2007 var det rekordmånga som var för medlemskapet – hela 46 procent. Vinden blåser EUs väg. Om medvinden fortsätter kanske snart en majoritet av Sveriges folk förenar sig med nationen och ansluter sig till EU

även mentalt. I så fall är det en snabb process. Det tog över 500 hundra år och otaliga inbördeskrig innan svenskarna accepterade Sverige som samlad nation – från vaggan i Skaraborg på 1000-talet till dess att Gustav Vasa definitivt infogade smålänningarna i riket på 1540-talet.

Trenden i SOM-undersökningarnas siffror tyder på att det inte kommer att dröja lika länge innan vi har accepterat EU.

Noter

- ¹ En annan mycket snabb och dramatisk omsvängning syns också i figur 1; den mellan 1991 och 1992 när en klart positiv EU-opinion fövandlades till en lika klar negativ opinion. Större delen av denna förändring inträffade under våren 1992 efter Maastrichtavtalet i december 1991. Se vidare Holmberg m fl 2001: 13.
- ² I SOM-undersökningen 2007 har vi introducerat en ny allmän EU-fråga som inte refererar till medlemskapsproblematiken. Enkätfrågan lyder: ”Allmänt sett, vilken är Din inställning till EU?” med sex svarsalternativ mycket positiv (6 procent), ganska positiv (31), varken positiv eller negativ (29), ganska negativ (20), mycket negativ (8) och ingen uppfattning (6 procent). Övervikten för den EU-positiva opinionen blir 9 procentenheter i den första mätningen med frågan 2007 (37 procent positiv inställning jämfört med 28 procent negativ). Korrelationen mellan den nya EU-frågan och för/emot-medlemskapsfrågan är .82. Motsvarande korrelation med utträdesfrågan är .78. Korrelationen mellan för/emot-medlemskapsfrågan och utträdesfrågan är .86. Alla tre frågorna är m a o mycket nära relaterade till varandra mätmässigt. De mäter på lite olika sätt samma EU-dimension.
- ³ Vi har jämfört andelen ja-röster inom de olika partisympatisörsgруппerna 1994 med andelen i samma grupper 2007 som inte ville att Sverige skall gå ut ur EU. Jämförelsen 2007 har gjorts efter det att resultaten dikotomiserats till att endast omfatta personer som tycker det är bra eller dåligt att Sverige lämnar EU. Resultaten för 1994 har hämtats från Gilljam och Holmberg (red) 1996: 227.
- ⁴ Bedömningen av EU-medlemskapets konsekvenser för Sverige när det gäller sysselsättningen är det område som förskjuts mest i positiv riktning mellan 2006 till 2007, från 12 procent som ser förbättringar på grund av medlemskapet 2006 till 24 procent 2007.
- ⁵ Påståendefrågan innehöll också svarsalternativet varken eller som 2004 fick 25 procent svar, 2005 28 procent, 2006 21 procent och 2007 20 procent. Frågan 2004-05 gällde medlemskap i EMU. Åren 2006-07 gällde frågan införande av euron.

- ⁶ I SOM-studien 2007 ingår en fråga om Sveriges insats i Afghanistankriget. Påståendefrågan löd: "Avbryta Sveriges deltagande i FN:s militära insats i Afghanistan". Resultatet blev jämnt, 24 procent bra förslag, 26 procent dåligt förslag, 23 procent varken eller och 27 procent ingen uppfattning. Åsikterna var förhållandevis olika i skilda sociala och politiska grupper. Mest positiva till att den svenska styrkan skall stanna kvar i Afghanistan var män (34 procent), unga (32 procent), högutbildade (38 procent), storstadsbor (37 procent), högre tjänstemän (41 procent), personer ideologiskt klart till höger (43 procent), personer som vill att Sverige skall delta i EU:s försvarssamarbete (41 procent), personer som vill att Sverige skall gå med i NATO (42 procent) och sympatisörer med folkpartiet (38 procent) och moderaterna (37 procent).
- ⁷ Korrelationen mellan åsikterna i grundfördragsfrågan och frågan om Sverige skall lämna EU är .53 i SOM-studien 2007.

Referenser

- Bjereld, Ulf (2008). Natomedlemskap och svensk militär närvaro i Afghanistan. I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Skilda världar*. Göteborg: SOM-institutet
- Eurobarometer 68* (2007). Bryssel: EU-kommissionen
- Gilljam, Mikael och Holmberg, Sören (red) (1996). *Ett knappt ja till EU*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Hernborn, Hans, Holmberg, Sören och Näsman, Per (2006). *Valu i allmänhetens tjänst*. Stockholm: Sveriges Television
- Holmberg, Sören m fl (2001). *Europaopinionen*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen
- Holmberg, Sören och Lindahl, Rutger (2007). *Positiva opinionsvindar för EU*. Stockholm: Sieps
- Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören (red) (2004). *Kampen om euron*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen
- SCB/PSU November 2007*. Stockholm: SCB Statistiska meddelanden
- Wessels, Bernhard (1995). Development of Support: Diffusion or Democratic Replacement? In Niedermayer, Oskar and Sinnott, Richard (eds) *Public Opinion and Internationalized Governance*. Oxford: Oxford University Press